

Ztráty

a

nálezy

Jakoubek Stříbrný
Prosinec 2011

Obsah

- A: Ztráty a nálezy – ztraceni v ráji i ve světě
 - A1: Rodinná historie v kostce – „Opravdu Bůh řekl?“
 - A2: Rodinná historie v kostce – „Kde jsi?“
 - A3: Rodinná historie v kostce – Na útěku a v úkrytu

- B: Ztráty a nálezy – Boží hlas
 - B1: Boží hlas a Třetí variace na smrt
 - B2: Otázky po smyslu lidské existence
 - B3: Priorita srdce

- C: Ztráty a nálezy – Věříme, protože slyšíme

A. Ztráty a nálezy – ztraceni v ráji i ve světě

Když se s někým seznámíme na zahraniční dovolené, není pro nikoho z nás nijak těžké odpovědět na logickou otázku našeho nového známého, odkud jsme – jsme z Čech, z Prahy.

A pro něj je pak stejně přirozené říci, odkud je on: „Já jsem z Anglie, z Londýna.“
Nebo: „Já jsem z Kalifornie, ze San Franciska.“ Nebo: „Já jsem z Petrohradu, to je v Rusku.“
Nebo: „Já jsem z Indie, bydlím v Bombaji.“

Konverzace ale začne být o něco složitější, když se dostaneme do podrobností, a chceme vysvětlit, kdo že Češi vlastně jsou. Kolik z nás by bylo sto vyprávět o Kosmově nebo Dalimilově kronice či Jiráskových Starých pověstech českých, a dostat se až k praotci Čechovi, popřípadě držet se více historie, a skončit v sedmém století u Wogatisburku a kupce Sába? Či pokračovat ještě dále, a říci něco smysluplného o keltských osídleních na území Čech z přelomu letopočtu?

Ale i kdybychom se dostali až tam, dobře přece víme, že svět nezačal na přelomu letopočtu u Keltů na Zbraslavi. Měli bychom pokračovat. Ale víme jak?

Podobná by byla i situace, v níž by se nás někdo ptal po naší rodinné historii. Pokud se zrovna podrobně nezajímáme o rodinnou genealogii, skončíme u dědečka a babičky, možná u praprarodičů, snad se dostaneme i do čtvrté generace. Měli bychom pokračovat dál. Ale víme jak?

Víme jak? Jak daleko sahá naše paměť, když se nás někdo zeptá jednoduchou otázkou: „Odkud jste? Odkud je vaše rodina?“

Většina z nás bude muset připustit, že znalosti, které máme o původu naší rodiny, jsou naprosto nedostatečné, a že co se týká toho, zda s jistotou víme, odkud pochází náš rodinný klan, jsme docela ztraceni.

Natož abychom věděli, odkud pochází celá lidská rodina.

Rodinná historie v kostce – „Opravdu Bůh řekl?“

Adam s Evou to vzhledem k rodinné historii měli daleko jednodušší. Kdyby se jich někdo zeptal, odkud jsou, prostě by řekli: „Naším otcem je Bůh. Každý den se s ním odpoledne setkáváme v zahradě.“

V tomto smyslu to první dva lidé měli opravdu jednoduché. Je rovněž patrné, že padlého cheruba ochránce proto ani nenapadlo, aby se jich zeptal, zda si oni opravdu myslí, zda Bůh existuje. Cesta k nadvládě nad lidmi pro satana nevedla přes zpochybnění existence Boha, což byla v té době věc naprosto nemožná, nýbrž přes zmatení a oklamání lidské mysli tak, že ačkoli Bůh je, dá se žít i bez něj.

Z tohoto důvodu se také první kdy na světě položená otázka *nezabývá* Boží existencí, ale povzbuzuje člověka k nezávislosti a k jednání, které se přičí Boží vůli. Ačkoli pochází z duchovní oblasti, nepokládá ji Bůh, ale Boží soupeř, který se takto ptá lidí:

„Opravdu Bůh řekl: Nejezte ze žádného stromu v zahradě?“

Proč vůbec byla taková otázka položena? Jejím základním posláním bylo Evu a Adama zmást v tom, co je správné a nesprávné jednání, a přimět je, aby jednali nesprávně. Důsledkem jejich špatného rozhodnutí pak byla řada závažných problémů, s nimiž se vzápětí museli potýkat, mezi jinými ztráta mravní čistoty, svalování viny na druhé, zhrubnutí mužů s následným strádáním žen, trpících pod jejich nadvládou, a konečně vyhnání z ráje a ztráta života.

Nezávažnějším důsledkem ale bylo to, že Adam s Evou ztratili schopnost zůstat v Boží přítomnosti. Místo, aby se k Bohu rozběhli, když se jako obvykle přišel s nimi setkat, dali se před ním na útěk, a **ukryli se!**

Rodinná historie v kostce – „Kde jsi?“

Druhá kdy na světě položená otázka byla rovněž z duchovní oblasti, a rovněž směřovala k člověku. Nepokládá ji ale Boží sok, je vyřčená samotným Bohem, a zní takto: „Kde jsi?“

Kde jsi, Adame? Kde jsi, Evo? Kde jste, děti? Kde jsi člověče? Proč ses schoval? Kam ses schoval? Proč přede mnou utíkáš? Kam přede mnou utíkáš? Ke komu ode mně utíkáš?

Tak zatímco člověk utíkal před Bohem, Bůh se k němu vydal a hledal ho. Ptal se, kde je, nechtěl ho nechat jen tak odejít.

A tak je tomu od té doby až dodnes. Ve zmatku a studu ze svého pokřiveného života, nešťastný člověk zapírá Boha, utíká od něj, schovává se mu a ukrývá se před ním.

A Bůh ho hledá, ptá se po něm, a ptá se ho: „Kde jsi?“

Člověk se Bohu znovu a znovu ztrácí a Bůh jej znovu a znovu nachází.

Rodinná historie v kostce – Na útěku a v úkrytu

Taková je – ve zkratce – naše rodinná historie. Je to příběh, který je daný Boží existencí a naším útekem před Bohem, naší touhou ztratit se z jeho dohledu, a nemuset odpovídat na jeho nepříjemné otázky ohledně naší činnosti. Je to příběh, ve kterém se člověk snaží o nemožné – snaží se umlčet (nebo alespoň neslyšet) Boží hlas.

B. Ztráty a nálezy – Boží hlas

Náš příběh tedy není o tom, zda je nebo není Bůh. Náš příběh je o tom, že nás, nás osamělé, zoufalé, neznalé, oklamané, pochybovačné, trucující, rozpolcené, nemocné, trpící, umírající, nás ztracené, zmatené, nás lidské, dobrý Bůh hledá, nachází, a k sobě volá. Boží hlas není možné přeslechnout. Není možné, pro každého člověka v určitém okamžiku jeho života, aby nezaslechl adamovské „Kde jsi?“, a aby si neuvědomil, že to ho volá Bůh. Je jistě možné Boží hlas odmítnout a mnozí to také udělají. Ale není možné Boží hlas přeslechnout, a jednoduchým důkazem Božího hlasu je už jenom to, že nejméně jednou si každý člověk položí otázku: Je Bůh? Ukažte člověka, který si takovou otázku nepoložil. Mnoho jich nebude.

V okamžiku, kdy se někdo zeptá sám sebe: „Je Bůh?“, v tom okamžiku zaslechl Boží hlas.

Boží hlas a *Třetí variace na smrt*

Boží hlas přitom nemusí hřmět, aby ho bylo možné zaslechnout. Boží hlas je jako hlas ženy ze slavné básně Milana Kundery „Třetí variace na smrt“, která začíná tím, jak zoufale se člověk cítí, protože je sám a neví, kudy kam:

Byl jsem sám. Bez tebe. Korouhve
soumraku
v truchlivém obřadu padaly na řeku.
Bylo to v krajině, kterou jsem
nepoznával.
Pár domků, tyče, trať a řeka velmi
tmavá
S vylitým olejem, který z té řeky civěl
duhovým pohledem, zeleně, modře,
divně.
Pár domků, tyče, trať a vlak do toho
hvízdal,
hvízdal tak zoufale, že všechna ptačí
hnízda
padala ze stromů hrůzou a úžasem,
že není domova, že cizí je nám zem,
že je jen samota, a lásky není, není,
že je jen most a trať, řeka
a odcházení ...

Do této zoufalé situace samoty, bezradnosti, marnosti, vykořenění a naznačené bezvýchodnosti života vstupuje ženský hlas, vstupuje tiše a zdálky, a volá ztraceného člověka k sobě:

Tehdy zaslechl jsem zdaleka tvůj
hlas.
Hedvábně, tenounce a teskně volalas.
Ten hlas byl verunka, poslíček –
otakárek
paprsek domova, který sem zbloudil
z dálek.
Dal jsem se do běhu, kam volal mě

ten hlas.
Dva kroky přede mnou utíkal atlet –
čas.

A tak oba běží tam, kam volá je ten hlas. Náš muž a Atlet čas. Hlas ale stane se tak
jímavým, že do té chvíle ztracený člověk sebere všechny své síly, a předběhne i čas:

Avšak tak hedvábně a teskně zněl
tvůj hlas,
že zrychlil jsem svůj běh a předběhl
i sem čas.

Náhle na vrcholu sil, muž běží světem budoucnosti, kde nikdo už nenařká, běží
světem rozpuštěných armád a vojáků bez kvérů, světem, kde „nikdo už nestýskal, v němž
smála se i noc, a všechn stesk a žal k hvězdám a oblakům se vzhůru stěhoval.“

Světem, v němž hvězdy připlouly k zemi, takže „co chvíli některá vesmírná
poběhllice skočila na zem, a vběhla do ulice a zářila pak v ní a přezářila ženy, takže i ty slepé
zdi se po ní ohlížely.“

„Ano, i já jsem se ohlížel s úžasem,
jak měla jedna z nich měsíček za
pasem!

Jak úžasný to svět! Svět rozpuštěných armád a hvězdných civilizací! A přece v něm
nelze najít plné uspokojení, protože – ač ve vesmírném, hvězdném běhu a na vrcholu sil – náš
muž dosud strádá a je zarmoucen. Něco mu stále chybí:

Přec však jsem smutný byl. Něco mi chybělo ... To ty
mi chybělas ...
tesklivě, hedvábně, prostince zněl tvůj
hlas ...

Hlas ženy nakonec muže zavede na místo, na které se matně rozpomíná, které je mu
odněkud známé, někam, kde už někdy byl, k brance, která vede domů:

Vešel jsem. V předsíni voněla jablka.
A byl tam klid. Jen zdálky, zhluboka,
tikaly pendlovky jak dobré, věrné
srdce.
Jen zvolna šel jsem dál jakousi tíhou
drcen.
A tehdy jsem zblizoučka zaslechl tvůj
hlas!
Kousíček přede mnou na loži leželas!
Však běda! Čas se mstil. Bylas už
staříčká.
Šedivá ... vrásčitá ... Kůže
a kostřička ...

Ano, čas se mstil. Až dodnes, čas má všechnu moc se na nás mstít. Čas lze
předběhnout, z času lze ukrojit, z jeho míry lze nastavit, v lásce se mu lze vzeprít. Ale
nakonec se čas stejně pomstí.

Však ač tak staříčká, přec bylas ještě
žena!
Ba dívka! dívenka v té ženě utopená!
Ač na tři čtvrtě smrt, přece ses
usmívala!
Nemocná, vrásčitá a přece něžně malá
jak list, jak uschlý list, list, lístek
na potoku ...
Ač na tři čtvrtě smrt, přece jsi vztáhla
ruku!

A tehdy cítil jsem, jak se mi v celém
těle
Opojně rozlévá závratné štěstí vřelé,
jak nemohu už dál, jak padám, nemám
sil,
jak toto chudé lože je rodný břeh,
můj cíl,
má radost a můj konec ...

Kunderova báseň je mimořádná v tom, jak v touze po životním druhu a vzájemné lásce mezi mužem a ženou vykresluje touhu člověka po Bohu a Boha po člověku, a možnost vzájemné lásky mezi nimi, ačkoli její autor takové vyznění pravděpodobně nezamýšlel (pro nestranný rozbor a i pro potěšení všech ji plněm znění uvádím níže).

Otázky po smyslu lidské existence

Kromě její nesmírné umělecké hodnoty jsem ji použil ještě ze dvou dalších důvodů.

Jedním z nich je to, abych ukázal, že i ateisté (Milan Kundera se dosud vždy k ateismu hlásil) se opětovně budou vracet k otázce smyslu lidské existence, a proto nevyhnutelně k otázce existence Boha. Se smyslem naší existence jsou přitom spojeny další motivy, které se v básni promítají: samota člověka, touha po stálém životním partnerovi, a touha po místu, které nazýváme domovem, v němž bychom nakonec – milováni – chtěli spočinout.

Každý člověk, ať už je ateista nebo naopak, věří v Boha, se těmito tématy opětovně bude zabírat.

..

Priorita srdce

Nicméně, hlavním důvodem proč v této úvaze o danosti Boží existence jako část mého dokazování používám literární formy básně je to, abych ukázal, že pro věřícího člověka se nevyhnutelnost Boží existence promítá v hloubce citu, nikoli v logice rozumu.

Básně se totiž nepíší proto, aby působily na rozum. A obdobně, ani Boží hlas nebude působit zejména na náš rozum. Úkolem básně je přimět nás k přemýšlení tím, že zasáhne naše city a emoce, naše srdce. Úkolem Božího hlasu je pak vstoupit do zoufalé situace naší samoty,

bezradnosti, marnosti, vykořenění a bezvýchodnosti života, vstoupit tam tiše a zdálky a zavolat nás k sobě prostřednictvím našeho srdce, nikoli rozumu. Touhou Božího hlasu je nabídnout nám „rodný břeh, cíl, radost“, a na rozdíl od posledních slov zmíněné básně, ne náš konec, ale nový začátek.

Nový začátek, ve kterém nejenom předběhneme čas, ale překonáme jej, a nebudeme vystaveni jeho ničivým účinkům. Pak budeme schopni jít nazpět nejen v naší rodinné historii, ale až ke společné historii všeho lidstva.

Věříme, protože slyšíme Boží hlas

V našem rodinném příběhu se tedy především jedná o vztah mezi námi a Bohem, a protože se jedná o vztah založený zejména na citu, rozumem nemůžeme nikomu zdůvodnit, proč v Boha věříme. Můžeme pouze poukázat na to, že ačkoli jsme se kdysi před Bohem schovávali a ukrývali, a byli jsme ztraceni v houštině světa, Bůh zavolal a my jsme zaslechli jeho hlas. Nyní, co se nás týká, jsme přesvědčeni, že Bůh existuje, protože od té doby, co jsme Boží hlas zaslechli poprvé, jej stále slyšíme. Je to „verunka, poslíček – otakárek, paprsek života, který k nám bloudí z dálek“.

Skrze tento hlas, skrze Boží slovo, se jako Adam a Eva před pádem, i my s Bohem denně setkáváme, a jako oni, ani my nemusíme řešit otázku jeho existence.

Co však musíme řešit, je to, co bylo jejich problémem, a je proto i problémem naším: jak poslouchat Boha a jeho hlas, když nám jiné hlasy naznačují, že si můžeme dělat, co chceme.

Milan Kundera
Třetí Variace Na Smrt

Byl jsem sám. Bez tebe. Korouhve
soumraku
v truchlivém obřadu padaly na řeku.
Bylo to v krajině, kterou jsem
nepoznával.
Pár domků, tyče, trať a řeka velmi
tmavá
S vylitým olejem, který z té řeky civěl
duhovým pohledem, zeleně, modře,
divně.
Pár domků, tyče, trať a vlak do toho
hvízdal,
hvízdal tak zoufale, že všechna ptačí
hnízda
padala ze stromů hrůzou a úžasem,
že není domova, že cizí je nám zem,
že je jen samota, a lásky není, není,
že je jen most a trať, řeka
a odcházení ...

A tehdy zaslechl jsem zdaleka tvůj
hlas.
Hedvábně, tenounce a teskně volalas.
Ten hlas byl verunka, poslíček –
otakárek
paprsek domova, který sem zbloudil
z dalek.
Dal jsem se do běhu, kam volal mě
ten hlas.
Dva kroky přede mnou utíkal atlet –
čas.

Dva kroky přede mnou a já dva kroky
za ním.
A tak jsme běželi. Pořád a bez ustání.
Avšak tak hedvábně a teskně zněl
tvůj hlas,
že zrychlil jsem svůj běh a předběhl
jsem čas.
Předběh jsem den a noc a rok a další
den,
Běžel jsem lehoučce, jak z těla
vysvlečen
čas za mnou vrávorá, daleko zůstal
vzadu,
předběh jsem budoucí pohřby svých
kamarádů,
viděl jsem vojáčky v hlohové aleji,
kterak se bez kvérů k milenkám vracejí,
vojáčky poslední armády rozpuštěné,
touha jim rychlí krok, touha je domů
žene!
Já běžím za nimi! Mne touha žene víc!
A už je předbíhám. Kouř prachu
ze silnic
mne halí jako plášť, plášť největšího
běžce,
jenž předběhl i čas a běží stejně lehce
pod stromořadím let jak pod alejí jív.
Viděl jsem paláce nádhernější než dřív
A v očích člověka neznámou kdysi
něhu.
A přece jen jsem byl nešťasten ve svém
běhu!
Něco mi chybělo! To ty mi chybělas!
Tesklivě, jímavě, hedvábně zněl tvůj
hlas ...

Jak vystřelený žal já letěl za ním dál
světem, kde nikdo už, nikdo už
nestýskal,
kde smála se i noc a všechen stesk a žal
k hvězdám a oblakům se vzhůru
stěhoval.
Kde které planetě, líbezně, hvězdně
běhně
se znechutilo teď smutně a stejnoměrně

utíkat po nebi v zoufalé prázdnotě.
To raděj změnit se v světlušku na
plotě!
To raděj změnit se v plamínek
cigarety!
Tak v běhu viděl jsem, jak celé hvězdné
světy
prchají ze samot a zemi obklopují,
tu naši teplou zem, kde vůně lesů
plují.

Co chvíli některá vesmírná poběhllice
skočila na zemi a vběhla do ulice
a zářila pak v ní a přezářila ženy,
že i ty slepé zdi se po ní ohlížely.

„Ano, i já jsem se ohlížel s úžasem,
jak měla jedna z nich měsíček za
pasem!
Přec však jsem smutný byl. Něco mi chybělo ... To ty
mi chybělas ...
tesklivě, hedvábně, prostince zněl tvůj
hlas ...

Dál za ním běžel jsem jak vystřelený
sten,
Jak bílé patníky míjel jsem za dnem
den,
běžel jsem lehounce a skoro nadnášen,
až náhle spatřil jsem – a bylo to jak
sen –
plůtek a zahrádku, jabloně a v nich
dům.
Stanul jsem. V srdci tlak a v hlavě
Těžký šum.

Ach ... odkud to jen znám? ...
Ten plůtek s jičinami,
Zahrada ... jabloně ... a domek, milý
známý ...
Odkud to jenom znám? Kdy jsem
v tom domku žil?
A ze sna znám-li ho, tak kdy jsem ten
sen snil?
Strčil jsem do branky. Dobrácky
zavržala.
A dál až ke vratům mne stará cesta
zvala.

Vešel jsem. V předsíni voněla jablka.
A byl tam klid. Jen zdálky, zhluboka,
tikaly pendlovky jak dobré, věrné
srdce.
Jen zvolna šel jsem dál jakousi tíhou
drcen.
A tehdy jsem zblízoučka zaslechl tvůj
hlas!
Kousíček přede mnou na loži leželas!

Však běda! Čas se mstil. Bylas už
staříčká.
Šedivá ... vrásčitá ... Kůže
a kostřička ...
Však ač tak staříčká, přec bylas ještě
žena!
Ba dívka! dívenka v té ženě utopená!
Ač na tři čtvrtě smrt, přece ses
usmívala!
Nemocná, vrásčitá a přece něžně malá
jak list, jak uschlý list, list, lístek
na potoku ...
Ač na tři čtvrtě smrt, přece jsi vztáhla
ruku!

A tehdy cítil jsem, jak se mi v celém
těle
Opojně rozlévá závratné štěstí vřelé,
jak nemohu už dál, jak padám, nemám
sílu,
jak toto chudé lože je rodný břeh,
můj cíl,
má radost a můj konec ...